

TEMESSÜK A TEMETŐBE, ODA KÍVÁNKOZIK *Dömény Antalné Kovács Eszter nyilatkozata*

BAKATOR JÁNOS segítségével Csorba Bélával együtt fölkerestük Dömény Antalné Kovács Esztert, akiről Bakator azt közölte, hogy közvetlen tudomása van a mártír püspök méltatlan nyughelyéről. A lakásán beszélgettünk vele, majd a helyszínre is ellátogattunk. Részint a lakásban készített jegyzet, részint a kötetlenül, útközben folytatott beszélgetés alapján készült az alábbi följegyzés:

„Édesapám azt mondta, Rác Mihály elárulta neki, hol fekszik a tiszteletes úr. Megbocsát a kifejezésért, de én ezt úgy adom tovább, ahogyan az apámmal közölte, meg ahogyan ő a kivégzőktől hallotta. Rác Mihály azt hallotta, hogy a tiszteletes úr itt döglük⁵⁰ az árokban. Ezt körülbelül egy hónappal az után közölte az apámmal, hogy ki lett végezve és el lett temetve. Mindent tudtunk akkor, a pontos helyet is, mert mi akkor azt alaposan meg is néztük, azért akarta az apám mindenáron fölvetetni és koporsóban, titokban eltemetni. Azt mondta a Rácnak: Gyere, éjjel, amikor legjobban alszik a népség, vegyük ki, és itt legyen eltemetve a temetőben, mert ide kíváncozott. És a Thomka is, a későbbi tiszteletes. Azt mondta, hogy amott, a másik temető mellett nagyon zakatol a vonat⁵¹. Azt mondta az apám, nem kell senkinek tudni, hogy kivesszük, csak ketten tudják a Ráccal. De ő nem merte. Azt mondta apámnak, meg ne próbálja.”

Így maradt a mártírhalált halt Gachal János református püspök teteme a torontálvásárhelyi Nyugati temető árkában. Az övé, aki bő két évtizeden át, rendkívül veszélyes időkben szorgalmasan ápolta hívei lelki egészségét. Tudott sokaknak vigasztalást nyújtani, meg tudott menteni sokakat, közülük valót és

⁵⁰ Az adatközlő azért idézi ezt a gyalázkodó kifejezést, hogy felidézze, hogyan vélekedtek a tettesek áldozataikról.

⁵¹ T. i. a másik temető a vasútállomás mellett van.

más pásztorok nyájába tartozókat is. Porlad ugyanott, a lelkileg megrokkantak, az öngyilkosok és kivégzett latrok között, akiket a régi szokás szerint nem volt szabad a temetőben elhantolni, hanem csak az árokban vagy azon is kívül. Várja, hogy beteljesüljön rajta az írás: Feltámadunk.

De hát a Megváltója is latrok között lehelte ki lelkét. S kínozói azt is csúfolták, hogy ha Isten vagy, szállj le a keresztről. Tőle meg talán azt várják, ha másokat megmentett, mentse meg magát is attól a szégyentől, hogy nincs hely számára a falu temetőjében. Annak a falunak a temetőjében, amelyért oly sokat tett, amelynek lakói tisztességesen meg sem sirathatták, mert amikor még siratták volna, az tiltva volt, amikor meg már nincs tiltva, nincs már az sem, aki siratná. Meghaltak már majdnem mindannyian, akik emlékeztek rá, a fiatalabbaknak meg kikopott az emlékezetéből.